

dr Dušan Janjić
direktor Foruma za etničke odnose

Da li je Crna Gora sledeća? Ko će biti protiv koga u sledećem ratu na tlu SR Jugoslavije? Ova pitanja su aktuelizovana ratnim sukobljavanjima Srbije sa NATO - om i oružanim sukobima na Kosovu. Medjutim, ona su od ranije otvorena i to kao pitanje: Reforma i demokratizacija ili zaostajanje i raspad?

Vlada Republike Crne Gore je, na svojoj sednici 24 maja 1999, usvojila "Predlog Crne Gore za dopunu teksta Nacrta Pakta o stabilnosti za Jugoistočnu Evropu", sa "Osnovama projekta za nove demokratsko uredjenje državne zajednice Crne Gore i Srbije".

"Osnove projekta" utvrđuju sledeće principe za uspostvaljanje stabilnosti zajedničke države:

- dobrovoljnost udruživanja i opstajanja u zajedničkoj državi;
- poštovanje nacije i državnosti i Srbije i Crne Gore;
- ravnopravnost u zajedničkoj državi i to država i gradjana;
- otvoreno društvo;
- poštovanje medjunarodnih standarda ljudskih prava i sloboda uključujući i manjinska prava;
- poštovanje vladvine prava;
- poštovanje tržišne ekonomije.

Predvidja se "institucionalno ostvarivanje pune državnosti Crne Gore, obezbedjenje njenog suverniteta i teritorijalnog integriteta, mehanizmi za ostvarivanje ekonomskih i političkih reformi" i "otvorenost prema regiji i medjunarodnim integracijama". U suštini radi se o rešenjima koja su uglavnom već primenjena kroz uredbe, koje je Vlada Crne Gore usvojila neposredno pred NATO napad, 22 maja 1999. Ovim uredbama su preuzete mnoge funkcije koje se ranije pripadale saveznoj državi. Na primer, u Crnoj Gori nije primenjena odluka Savezne vlade o ratnom stanju. Uvedena je samo radna obaveza. Uz to, bile su pripljemene i konkretne mere koje bi se preduzele u slučaju da je Vojska Jugoslavije preduzela aktivnije vojne operacije na

teritoriji Crne Gore (na primer, zaprečavanja izlaska iz kasarni; obustavljanje vode i električne energije itd).

Gradjani Crne Gore, tokom rata, sve otvorenije podržavaju konfederalizaciju SRJ pa čak i odlazak iz nje. Zato se, u najnovijem istraživanju javnog mnjenja, agencije "Damar", 42% gradjana Crne Gore izjasnilo za nezavisnu Crnu Goru.

Mnogi u Crnoj Gori i Srbiji veruju da je destrukcija savezne države inspirisana od predsednika SRJ Slobodana Miloševića. Cilj je obaranje Djukanovića i zaustavljanje njegovih reformi već i lišavanje Crne Gore statusa ravnopravne republike, a radi izgrdanje "čvrste federacije" pod ličnom vlašću Miloševića.

Po ovom pitanju, medjunarodna zajednica, naročito Evropa i SAD imaju, barem javno, ujednačen stav. Taj stav se kreće oko nužnosti da se definišu novi odnosi ali da Crne Gora ostane u SR Jugoslaviji, uz najave podrške njenoj reformi i demokratizaciji. No, uočljivo je da je posle susreta Klinton - Djukanović, rukovodstvo Crne Gore iskoračili novi korak odlučno najvaljujući referendum o statusu Crne Gore. Narvano, ukoliko Srbija ne prihvati predlog za nove odnose.

Proreformskim i prodemokratskim stavom, otvorenim i doslednim sauprotstavljanjem Miloševiću i intezivnom Djukanovićevom medjunarodnom politikom baziranoj na uspostvaljanju zajedničkih interesa s NATO - om postignut je sledeće:

- visok stepen simpatija medjunarodne javnosti za Crnu Goru;
- neposredna politička podrška pre svega SAD, NATO -a koja se može transformisati u ekonomsko - finansijsku ali i vojnu "pomoć" odnosno saradnju.

U novije vreme, učestale su spekulacije o mogućem vojnom udaru na Crnu Goru. One se oslanjaju na činjenicu da je savezna vlast već ispoljila spremnost da, skrivena iza navodnog garantovanja jedinstvenosti tržišta, kontrole granica, ubiranja carine, odbrane teritorijalnog integriteta itd. organizuje razne nezakonite policijsko - vojne akcije. Brojne su manifestacije vojnog prisustva u Crnoj Gori, ali i povećanog nepoverenja izmedju političara i gradjana Crne Gore, s jedne strane i Vojske, s druge strane. Predstavnici vlade Crne Gore javno tvrde da Vojska od početka marta radi ono što joj je "političko

rukovodstvo re`ima u Beogradu nalo`ilo da radi, a to se zove opstruiranje vlasti". Konačni cilj Vojske je "tihi, takozvani puzajući puč". I sama Vojska je u Crnoj Gori u svojevrsnom rascepu izmedju političkih poruka i zadataka koje dobija iz Beograda i sopstvenog uvida u stanje na terenu. Nervozi izazivaju i parapolicijske grupacije pod kontrolom pojedinih političkih partija izvan Crne Gore (na primer, SRS na severoistiku Crne Gore) i mafijških grupa povezanih sa Beogradom (saveznom policijom). Delovanje i prisustvo ovih grupa je ojačano posle povlačenja s Kosova. Takodje, nervozu podstiču i sve učestalija javna ponavljanja upozorenja SAD i NATO-a da će na pokušaje Miloševića da upotrebi Vojsku protiv Djukanovićeve vlasti "odgovoriti". Medjutim, i dalje je osnovni činilac sukobljavnja Milošević i njegovio nastojanje da što duže ostane na vlasti i to proizvodjenjem konflikata.

Oružano konfrontiranje se ne može isključiti. Ali, kratkoročno gledano, je izvesnije da se očekuju najrazličitiji politički, medijski i drugi pritisci i sukobljavanja. Nije isključeno da će se, preko stranaka (SPS, pre svega, ali i "posredstvom" stranaka poput SPO, ND, SD itd), započeti "razgovori" s Djukanovićem, uz ponudu reorganizacije savezne vlasti. Istovremeno, radi kupovanja vremena i smanjivanja cene Djukanovića i njegovih "saradnika" u Srbiji, reorganizovanje Bulatovićeve vlade, uz "izbegavanje" predstavnika vladajuće koalicije Crne Gore, a uključivanje stranaka poput SRS, mo`e "dobro da dodje. Ovim bi se postigla najmanje dva cilja prema Crnoj Gori: prvo, kontrola, za neko vreme, [ešelja i SRS u kome SPS vidi potencijalno "nepozdanog" saradnika; drugo, SRS može biti dobar instrument za proizvodjenje sukoba u samoj Crnoj Gori, pre svega konfrontiranjem s Muslimanima ("Bošnjacima") Sandžaka. Otuda se nije prezalo ni od pritisaka na [ešelja da "ostane u vlasti". Verovatna je i "reforma" Vojske, savezne policije i carinske službe (zamene kadrova iz Crne Gore i dovodjenje na komandne polo`aje još više Srba). Preko Bulatovićevih ljudi se "reorganizuju" carinske i policijske službe, koje bi trebalo da ove funkcije preuzmu od onih koji ih sada vrše, a koji su lojalni Djukanoviću. Ima znakova nastavljanja "zveckanja oru`jem, ali i najava i osnivanja novih političkih partija. Ove partije bi trebalo da dovedu do usitnjavanja glasačkog tela odnosno umanjavanja biračke podrške Djukanoviću. Dakle, izvesno je da će se nastavljati pritiska na Crnogorace i Crnu Goru da se odreknu sopstvenog nacionalnog i državnog ideniteta, da će se podsticati

širenje i jačanje politički uticajnih krugova koji podržavaju odvajanje Crne Gore od Srbije, odnosno "bežanje iz Jugoslavije".

Ne treba ispustiti iz vida da i Djukanoviću odgovara neregulisano stanje i sukobljavanje s Miloševićem. To je dobar osnov za legitimisanje crnogorske vlasti kao "reformске i demokratske". Istovremeno, to je i dobar izgovor za nedostatak evidentnijih uspeha. Trebalo bi uvažiti i to da Crnoj Gori ne odgovara slabljenje Srbije i odvajanje Kosova od Srbije, što se, u stvarnosti, dešava. Naime, Crne Gora nema interesa da podrži status Kosova kao treće republike. Time bi sama ušla u nezivesnije odnose nego što su danas, a njen uticaj u zajedničkoj državi bi pao na poslednje, treće mesto. Uz to izvesno je da će SR Jugoslavija, barem srednjoročno, biti nestabilna, ekonomski i svekoliko slaba i siromašna.